

ברזל, כיצד מובן משל זה יותר מאשר אם נאמר קשה עליו מאוד, בלא המילה כברזל. וי"ל שהברזל הוא משל כמו אגוז קשה, וצריך לפצח האגוז ע"מ להגיע לפרי, כך כל לימודו הופך לפרי בתוך אגוז שקליפתו מברזל. וזהו שאומר רש"י: שקשה עליו מרוב קושיות. היינו שהרבה קושיות יש לו ואין לו תשובות, הרי הקליפה האופפת את הפרי אינה קשה כעץ אלא כברזל. ומשמעות הדבר – תלמיד זה לא חזר על משנתו באופן מסודר, מראש לסוף דבר דבור על אופניו, אלא באופן מפוזר, ואז חסרו לו חלקי משניות עד שברוב הימים מתבלבל לו כל לימודו.

ויש לבאר זאת יותר, ולהבין מה גרם לו לשכחה, ולמה חלק שכח וחלק לא שכח. וי"ל דטבע הלומד, שזוכר דברים שמעניינים אותו, יותר מן הדברים שפחות חשובים ופחות מעניינים אותו. למשל: רוב הלומדים לא מעניין אותם שמות האמוראים שאמרו המימרא, חוץ ממימרות חשובות מאוד, וכן רבים לא חשוב להם באיזה דף נאמר, וכן יש שאינם מדגישים בזכרונם מי אמר טמא ומי אמר טהור. בימים או בחודשים הראשונים הלומד זוכר הכל, אחרי כמה חודשים שוכח באיזה דף נאמר ומי אמר ומהפך בין החכמים, וכן הלאה. ומה בעצם קרה? הלומד השאיר בהכרתו את המעניין אותו, והניח בתת ההכרה את אשר לא מעניין אותו. ועתה כדי לזכור מחדש את כל מה שנעלם מההכרה, אין אפשרות בחזרה בינו לבין עצמו, וחייב ללכת לשיבה ששם לומדים קבוצות קבוצות בנושאים שונים, והוא צריך לעבור מאחד לשני ועי"ז יתעורר בו כל שנכנס לתת ההכרה ויחזור לו לימודו בשלמותו. וזהו שאמרו שם במימרא: "מאי תקנתיה, ירבה בישיבה, שנאמר: וחילים יגבר", ואומר רש"י: "ירבה בישיבה – שיסדרו בני הישיבה משנתם, שנאמר: 'וחילים' – בין תלמידים, שהן חיילות חיילות". ואומרת הגמרא: "כי הא דר"ל הוה מסדר מתניתין ארבעים זימנין... ועייל לקמיה דר' יוחנן", ואומר רש"י: "שתתקיים בידו, והדר עייל קמיה דר' יוחנן למיגמר גמרא". פירוש: שאם היה חוזר מעט, אזי הסדר במשניות וידיעתם הרהוטה לא היתה לו, או אז, אם היה מקשה ר' יוחנן קושיות עמוקות היה עלול לבלבל כל סדר המשניות של ר"ל, והיתה משנתו קשה עליו כברזל. כי זהו יסוד גדול, שלימוד הסברות וטעמי המשניות עלול לגרום לשכחת המשניות ובעיקר לבלבל סדרם, לכן בלימוד הבקיאיות צריך חזרות רבות ומדוייקות, שכל מה שלומד בעל-פה שיהיה מדוייק ויחזור עליו תמידין כסדרן ולא יסמוך על זכרוננו הראשוני, כי בקל לימוד העיון שמקשה ממקום למקום במשניות שבזכרוננו, יבלבלו את הסדר שבזכרוננו, אז לא יוכל יותר לחזור כסדר על משנתו, ותהיה קשה עליו כברזל.